

Forelesninger i selskapsrett

3. avdeling, våren 2011

Stipendiat Tore Fjørtoft
Institutt for privatrett

tore.fjortoft@jus.uio.no

4. DE ULIKE ORGANISASJONSFORMENE

- OVERSIKT, PLASSERING OG
VALG

4.1 Positiv og negativ organisasjonsfrihet

- Frihet til å etablere og drive en virksomhet eller til ikke å delta i en virksomhet
- Hjemmel: Langvarig sedvanerett med utgangspunkt i avtalefriheten, nå også forankret i menneskerettsloven 21. mai 1999 nr. 30 § 2, jf. EMK art. 11

Positiv organisasjonsfrihet

- Frihet til å etablere og drive en virksomhet, samt frihet til å organisere virksomheten som man vil
- Begrensninger:
  - Registreringskrav
  - Konesjonskrav ol.
  - Straffelovgivningen, f.eks. strl. 1902 § 330
  - Valg mellom bestemte organisasjonsformer – typetvang
    - Full valgfrihet
    - Begrenset valgfrihet

Det Politiske Parti

UNIVERSITETET
I OSLO

Johan Golden
STATSMINISTERKANDIDAT DPP

Atle Antonsen
PARTILEDER DPP.

© 2014 METROPOL

FOR FLEST FOLK

"...hvis folket stemmer 70% for en sak og 30% mot, ja så jobber vi 70% for og 30% mot. Slik blir også mindretallet hørt!" **SI NEI TIL FLERTALLSDIKTATUR. HJELP OSS Å HJELPE.**

Følg med valgsendingene torsdag 30.august og torsdag 6.september: Det Politiske Parti - fra tanke til Tinget. En dokumentar. Og på Selve valgdagen mandag 10.september: En V.A.L.G. aften med Golden & Antonsen. Vi følger valget live hele kvelden direkte fra Scene West Victoria).

Metropol

Negativ organisasjonsfrihet

- Frihet til ikke å delta i en virksomhet
- Liten praktisk betydning, men det kan f.eks. tenkes arbeidstakere som blir presset til å bli med i en fagforening
- Mer praktisk: En person ønsker å delta i en sammenslutning, men blir nektet deltakelse – ikke et spørsmål om organisasjonsfrihet

4.2 Inndeling av organisasjonsformene etter forskjellige kriterier

- Å belyse karakteristiske trekk ved organisasjonsformene kan bidra til bedre oversikt og forståelse
- Ikke bare et spørsmål om ansvarsform

4.2.1 Alminnelige og særlige

- De alminnelige: Er som utg.pkt. tilgjengelige for alle aktører og kan som utg.pkt. brukes til alle typer virksomhet ("for alle, til alt")
- De særlige: Er forbeholdt enkelte aktører eller enkelte typer virksomhet ("for noen, til noe")

Alminnelige organisasjonsformer

Aksjeselskap AS

Samvirke-
foretak SA

Allmennaksje-
selskap ASA

Forening

Stiftelse

Ansvarlig selskap
ANS og DA

Kommanditt-
selskap KS

Europeisk samvirke-
foretak SCE

Indre selskap

NUF

Enkeltpersonsforetak

Særlige organisasjonsformer

Statsforetak SF

Gjensidig
forsikringsse-
lskap BA

Regionalt helse-
foretak RHF

Skipsaksjeselskap AS/ASA

Helseforetak HF

Statsaksjeselskap AS/ASA

Heleid datter-
samvirkeforetak SA

Studentsamskipnad

Europeisk selskap SE

Sparebank

Særlovsselskap

Borettslag

Verdipapirfond

Interkommunalt selskap IKS

Partrederi

Boligbyggelag

4.2.2 Sammenslutninger og andre organisasjonsformer

- Sammenslutning: To eller flere personer må utøve en aktivitet rettet mot et felles mål, og denne aktiviteten må ha et visst omfang og en viss varighet
- Tre hovedtyper: selskaper, samvirkeforetak og foreninger
- Avgrensning mot rent avtalebasert samarbeid
- Avgrensning mot enkeltpersonsforetak
- Avgrensning mot stiftelser

4.2.3 Private og offentlige organisasjonsformer

- Forbeholdt det offentlige:
  - Statsforetak
  - Statsaksjeselskap
  - Interkommunalt selskap
  - Regionalt helseforetak
  - Helseforetak
- De øvrige formene er private, men flere av dem kan også benyttes av det offentlige
- Vanlig med kombinasjoner av off. og privat eierskap

Virksomheter som er del av offentlig forvaltning

- Ikke egne rettssubjekter
- Kommunalt foretak KF (eks. Omsorgsbygg Oslo KF)
- Fylkeskommunalt foretak FKF (eks. Hedmark Trafikk FKF)
- Forvaltningsbedrift (eks. Statens Pensjonskasse)
- Ordinært forvaltningsorgan (eks. Statens lånekasse for utdanning)

4.2.4 Kapitalsammenslutninger og personsammenslutninger

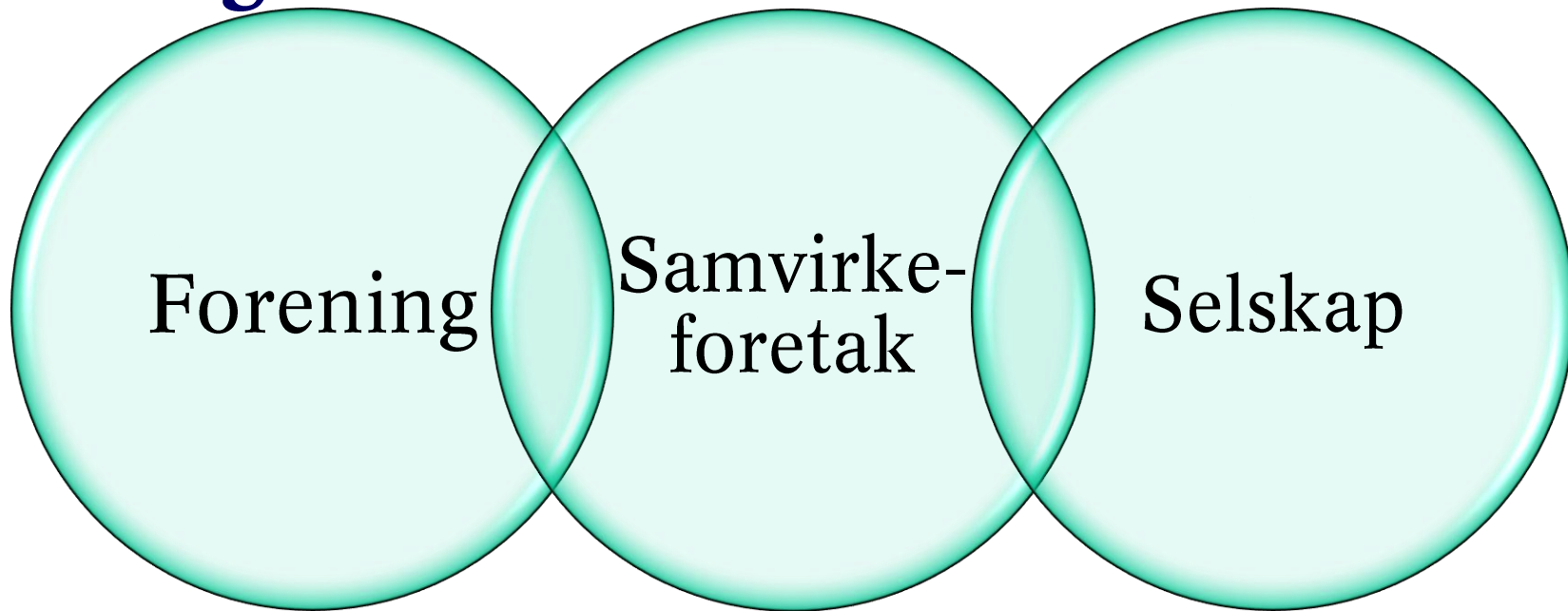
- Kapitalsammenslutninger: Grunnlaget for fellesskapet er deltakernes kapitalinnskudd
- Typiske kjennetegn:
  - Fast selskapskapital
  - Overdragelsesadgang
  - Fordeling av stemmer og overskudd etter kapitalinnskudd
  - Ingen lojalitetsplikt
- De viktigste kapitalsammenslutningene: Allmennaksjeselskap, aksjeselskap og europeisk selskap

4.2.4 Kapitalsammenslutninger og personsammenslutninger (forts.)

- Personsammenslutninger: Grunnlaget for fellesskapet er deltakernes arbeid for fellesskapet eller samhandel med fellesskapet
- Typiske kjennetegn:
  - Ingen eller vekslende innskutt egenkapital
  - (Inn- og) utmeldingsadgang (vekslende deltakerkrets)
  - Fordeling av stemmer og overskudd likelig eller etter omsetning/bruk
  - Lojalitetsplikt
- De viktigste personsammenslutningene:
Samvirkeforetak, ansvarlig selskap, (kommandittselskap), indre selskap og forening

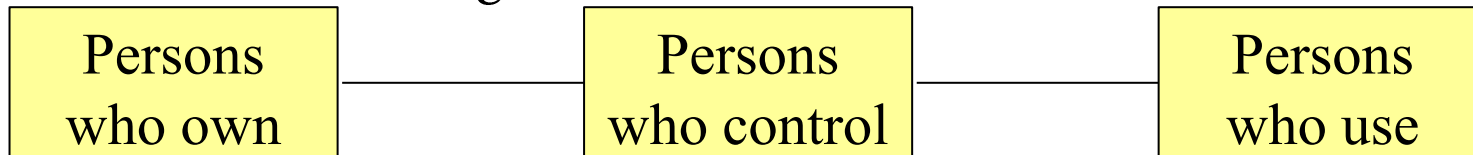
4.2.5 Deltakernes økonomiske rettigheter

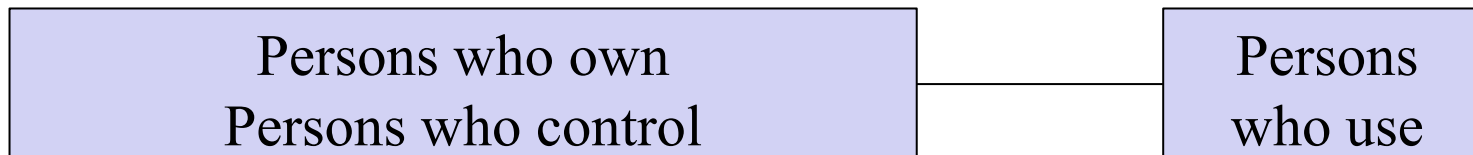

4.2.6 Eierskap, styring og bruk

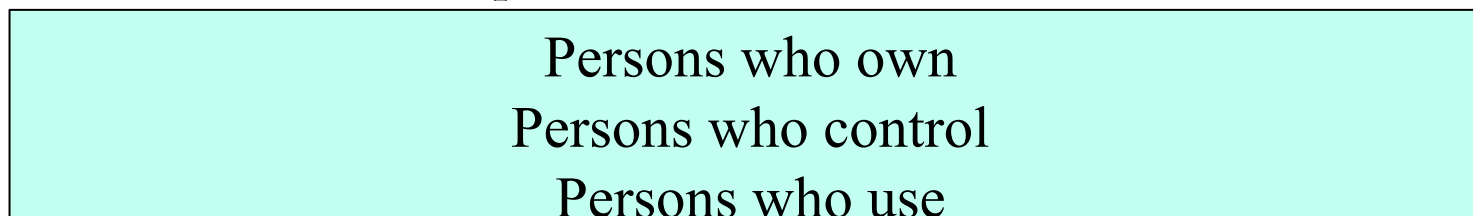
1. Large businesses / Multinationals

2. Small private businesses

3. Cooperatives and mutuals

4.2.7 Ansvarsformen i de alminnelige organisasjonsformene

- Begrenset
  - AS/ASA
  - SE og SCE
  - SA
  - Forening
  - (Stiftelse)
  - NUF
(normalt)
- Blandet
  - KS
  - (Indre selskap)
- Ubegrenset
  - ANS/DA
  - Indre selskap
  - Enkeltper-
sonsforetak

4.3 Valg av organisasjonsform

- Ingen organisasjonsform er optimal i ethvert tilfelle
- Flere organisasjonsformer kan egne seg for en og samme type virksomhet
- Valg av organisasjonsform binder
- Mulighet for individuelle tilpasninger gjennom vedtekts- og avtaleregulering
- I det følgende: Valg av organisasjonsform for utøvelse av økonomisk aktivitet
- Avgrensning mot skatte- og avgiftsspørsmål

Noen momenter

- Hva er hovedformålet med virksomheten? – Kapitalavkastning, brukernytte eller annet?
- Hvilken type virksomhet? Kapitalkrevende?
- Retter virksomheten seg primært mot deltakerne eller mot utenforstående? (Hvem er kunder?)
- Én eller flere deltakere?
- Behov for å begrense deltakeransvaret?
- Enkel og billig stiftelsesprosess? Minstekapital?

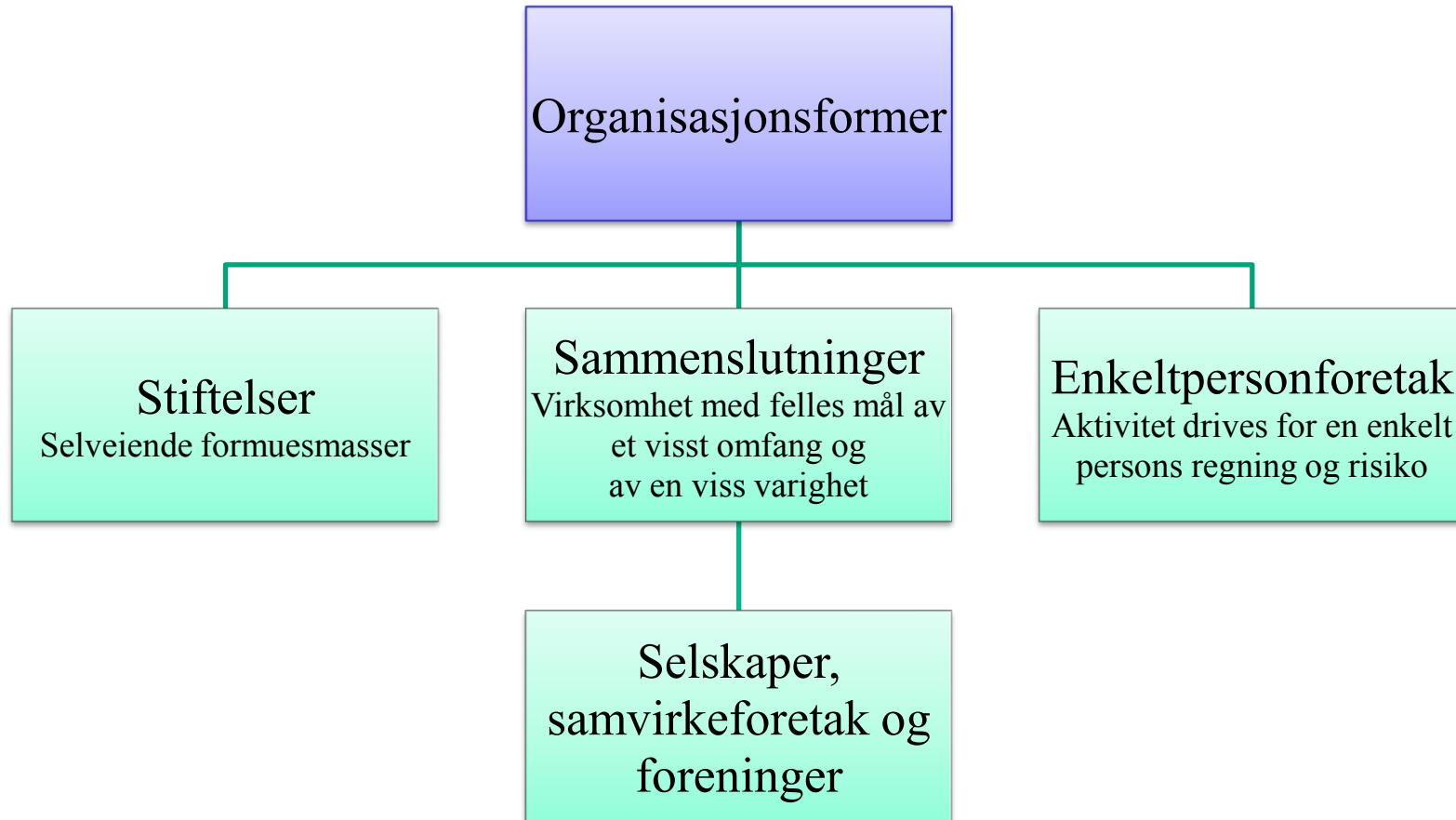
Noen momenter (forts.)

- Mulighetene for styring og kontroll
- Utdelingsadgang
- Fordelingsnorm – kapitalinnskudd, omsetning eller likedeling?
- Ønskelig å lukke sammenslutningen, eller ønskelig å åpne for flere deltakere?
- Mulighetene for individuell tilpasning – i hvilken grad kan bestemmelsene i vedkommende foretakslov fravikes?

5. NÆRMERE OM DE ALMINNELIGE ORGANISASJONSFORMENE

Oversikt

5.1 Selskaper

- Sel. § 1-2 (1) bokstav a, jf. § 1-1 (1)
  - Fastsetter en legaldefinisjon av begrepet ”selskap”
  - ”En økonomisk virksomhet [som] utøves for to eller flere deltakeres felles regning og risiko”
  - Er ikke en allmenngyldig definisjon
- Fire vilkår:
  - Virksomhet
  - Økonomisk karakter
  - To eller flere deltakere
  - Deltakernes felles regning og risiko
- Nærmere om de fire vilkårene

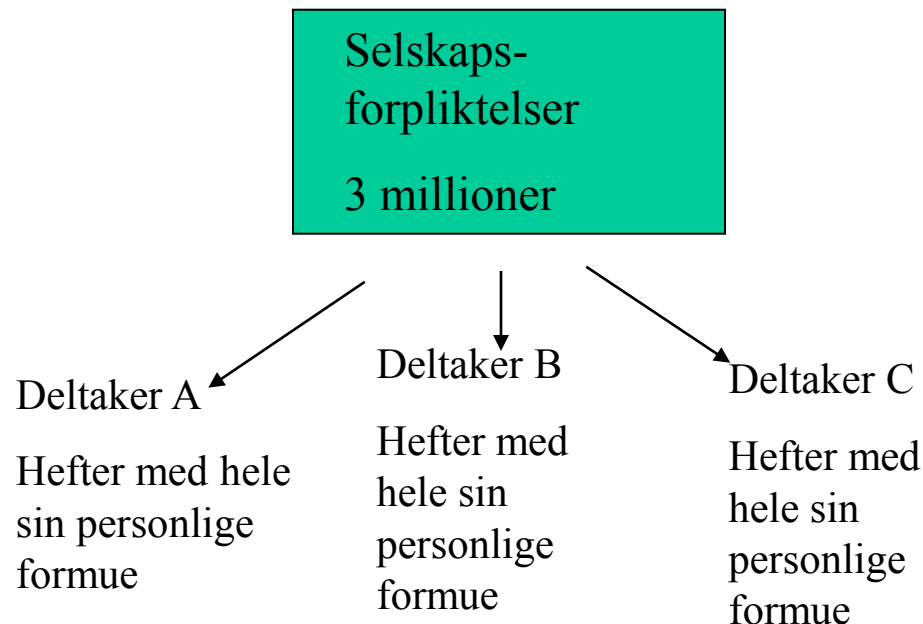

5.1.1 Ansvarlig selskap

- Legaldefinisjon i sel. § 1-2 (1) bokstav b
  - ”Selskap hvor deltakerne har et ubegrenset, personlig ansvar for selskapets samlede forpliktelser, udelt eller for deler som til sammen utgjør selskapets samlede forpliktelser og som opptrer som sådant overfor tredjemann”
- Tre hovedvilkår:
  - Selskap (jf. ovenfor punkt 5.1)
  - Ubegrenset personlig ansvar
  - Opptreden som selskap overfor tredjeperson

5.1.1 Ansvarlig selskap (forts.)

- Selskapsdeltakerne har et ”ubegrenset, personlig ansvar for selskapets samlede forpliktelser”, jf. sel. § 1-2 (1) b
- Eks. med ”Eiendomlux ANS”:

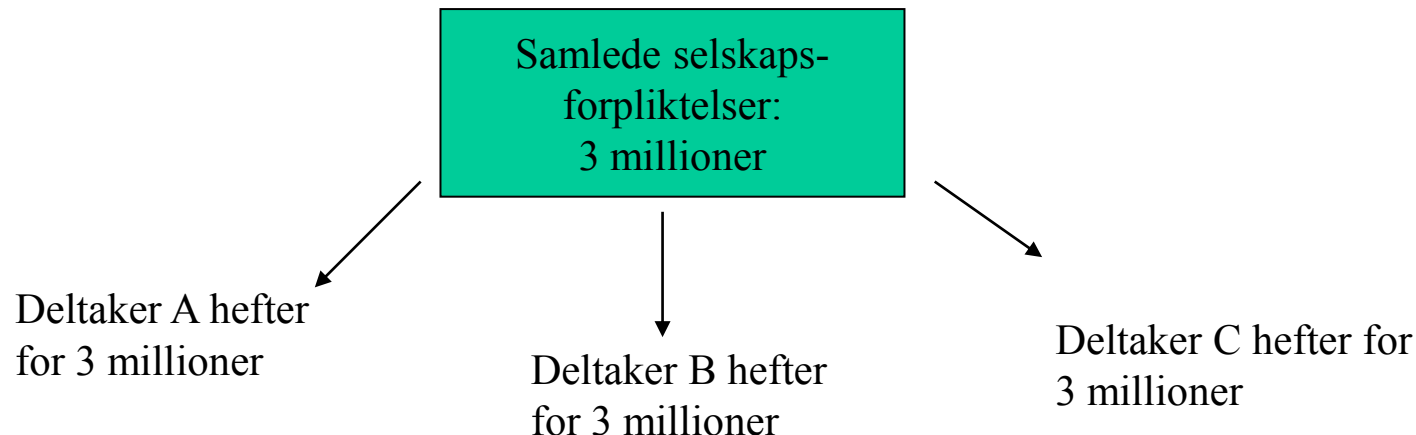

5.1.1 Ansvarlig selskap (forts.)

- Det ubegrensede personlige ansvaret kan være enten *udelt* eller være for deler som til sammen utgjør selskapets samlede forpliktelser, dvs. *delt*
- To former for ansvarlig selskap:
  - Ansvarlig selskap med ubegrenset og udelte deltakeransvar (ANS)
  - Ansvarlig selskap med ubegrenset og delte deltakeransvar (DA)

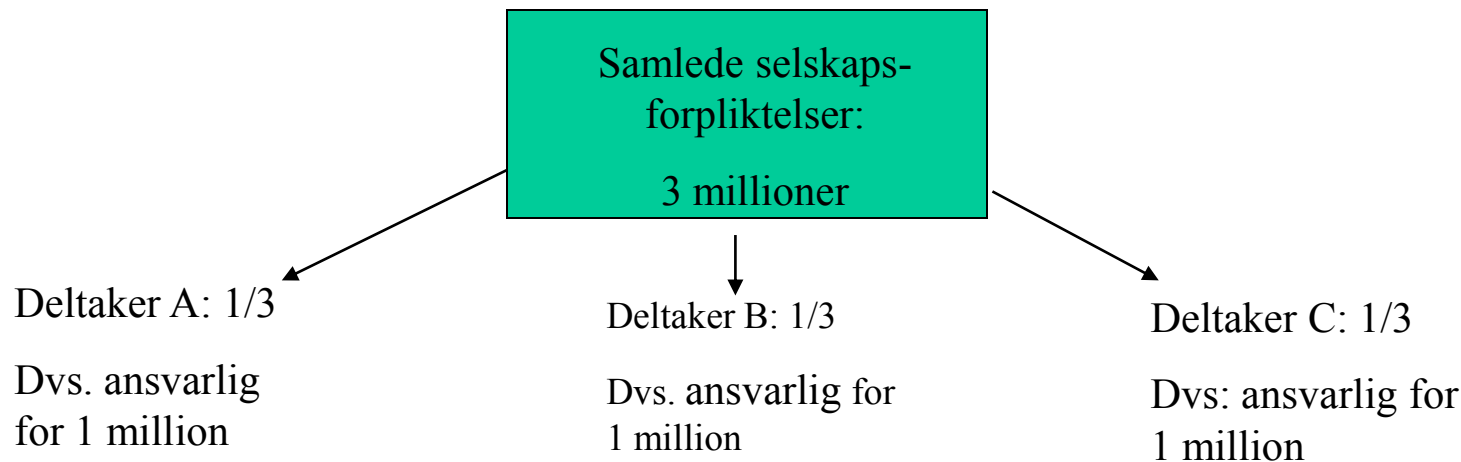
5.1.1 Ansvarlig selskap (forts.)

- Udelt deltakeransvar: Hver deltaker hefter for de totale selskapsforpliktelsene (ANS)
- Eks. med Eiendomlux:

5.1.1 Ansvarlig selskap (forts.)

- Delt deltakeransvar: Hver deltaker hefter bare for en brøkdel av selskapsforpliktelsene slik disse er til enhver tid (DA)
- Eks. med "Eiendomslux":

5.1.1 Ansvarlig selskap (forts.)

- Selskapet må opptre som sådant overfor tredjeperson
  - Selskapet må fremtre som rettssubjekt overfor medkontrahenter, offentlige organer osv., og det er det ansvarlige selskapet som sådant som erverver rettigheter og pådrar forpliktelser
  - Avgrenser ansvarlig selskap mot **indre selskap og stille selskap, se selskapsloven § 1-2 første ledd bokstav c og d. Et indre selskap** er et selskap ”som ikke opptrer som et selskap overfor tredjemann”, og et **stille selskap** kan ses som en variant av indre selskap, der bare én hovedperson opptrer utad

5.1.2 Kommandittselskap

- Sel. § 1-2 første ledd bokstav e
  - Selskap med blandet ubegrenset og begrenset deltakeransvar
- Komplementar – ubegrenset deltakeransvar
- Kommandittist – begrenset deltakeransvar
  - Innskuddsplikt: Minst 20 000 kroner. 1/5 må være betalt ved stiftelsen og ytterligere 1/5 innen to år etter stiftelsen, jf. § 3-5
- Praktisk når det trengs kapital fra passive investorer
- Komplementaren er ofte et AS

5.1.3 Indre selskap

- Selskap hvor alle deltakerne som utgangspunkt har ubegrenset ansvar for virksomhetens forpliktelser, men som ikke opptrer som et selskap utad, sel. § 1-2 (1) c
- Ikke et eget rettssubjekt, sel. § 2-1 (2)
- Det vesentlige er relasjonene mellom partene, og én eller flere av dem opptrer utad i eget navn
- Undervarianten ”stille selskap”: Bare hovedpersonen opptrer utad, og de stille deltakerne har begrenset ansvar for underskudd og tap

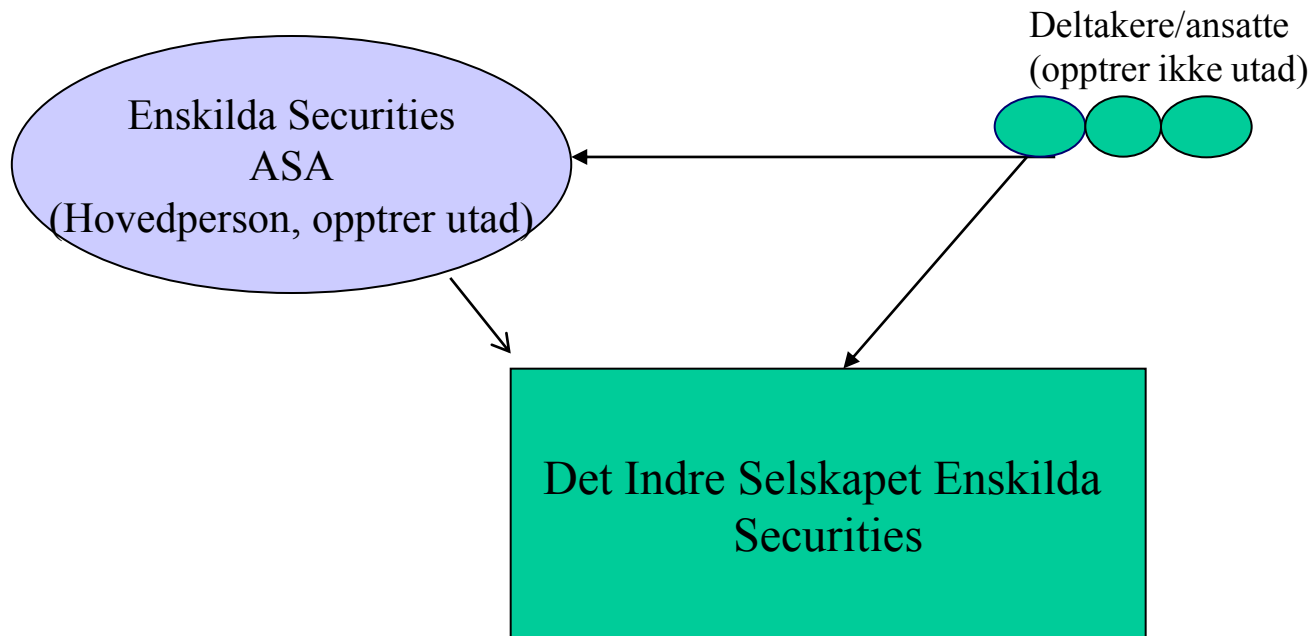

5.1.3 Indre selskap (forts.)

- Ved ligningen behandles et indre selskap som et ansvarlig selskap (sktl. § 10-40), dvs. at selskapet er deltakerlignet slik at deltakerne skattlegges for sin andel av selskapets resultat
- Bredt bruksområde: Skipsfart, fast eiendom, konsulentvirksomhet, advokat- og revisorvirksomhet, fondsmegling etc.

5.1.3 Indre selskap (forts.)

- Eks. Det Indre Selskapet Enskilda Securities

5.1.4 Aksjeselskap

- Legaldefinisjon i aksjeloven § 1-1 annet ledd:
”[..] ethvert selskap hvor ikke noen av deltakerne har personlig ansvar for selskapets forpliktelser, udelt eller for deler som til sammen utgjør selskapets samlede forpliktelser, hvis ikke noe annet er fastsatt i lov.”
- Tre vilkår:
  - Selskap
  - Med begrenset deltakeransvar
  - Som ikke er særskilt unntatt ved lov

5.1.4 Aksjeselskap (forts.)

- Selskap
- Utg.pkt.: sel. § 1-2 (1) bokstav a jf. § 1-1 (1)
- Modifikasjon nr. 1: Et aksjeselskap kan ha én eier, jf. asl. § 3-1 annet ledd første punktum
- Modifikasjon nr. 2: Liberal tolkning av virksomhetsbegrepet i særlige situasjoner
  - Rt. 1999 s. 1147 ”Oslo Daminvesteringselskap AS”: ”[...] det forhold at aksjeselskapets hovedformål er å inndrive et ervervet krav, [er] ikke til hinder for at selskapet har partsevne i saken”
  - Startfaseselskaper/skuffeselskaper

5.1.4 Aksjeselskap (forts.)

- Modifikasjon nr. 3: Eierne i et selskap kan ha begrenset deltakeransvar
- Modifikasjon nr. 4: Et AS trenger ikke å ha økonomisk formål, jf. asl. § 1-1 (3) nr. 2
- Oppsummering: Ordet ”selskap” i asl. skal tolkes vidt

5.1.4 Aksjeselskap (forts.)

- Begrenset deltakeransvar
  - Ingen av selskapsdeltakerne (aksjeeierne) har ubegrenset ansvar for selskapsforpliktelsene, jf. asl. § 1-1 (2). Se nærmere i pkt. 6 nedenfor
  - Ansvar overfor selskapskreditorene er begrenset til aksjeinnskuddene
  - Asl. § 1-2 (1): ”Aksjeeierne hefter ikke overfor kreditorene for selskapets forpliktelser.”
  - Dersom kreditor ikke får dekning i selskapsformuen, kan han ikke kreve at aksjeeierne gjør ytterligere innskudd eller gå på aksjeeierne personlig

5.1.4 Aksjeselskap (forts.)

- Som ikke er særskilt unntatt ved lov
  - Unntak i aksjeloven, jf. § 1-1 tredje ledd (se nærmere like nedenfor)
  - Unntak i særlovgivningen, f.eks.:
    - Europeisk selskap, jf. lov 1. april 2005 nr. 14
    - Aktieselskapet Vinmonopolet, jf. lov 19. juni 1931 nr.18 § 3 tredje ledd: ”Aksjeloven gjelder ikke for selskapet, med mindre...”
    - Sparebanker, jf. lov 24. mai 1961 nr.1 § 1 fjerde ledd
    - Boligbyggelag, jf. lov 6. juni 2003 nr. 38 § 1-1 annet ledd

5.1.4 Aksjeselskap (forts.)

- Nærmere om asl. § 1-1 tredje ledd
- Unntar visse selskaper fra definisjonen av aksjeselskaper, og dermed fra aksjelovens virkeområde
  1. allmennaksjeselskaper
  2. selskaper som ikke har økonomisk formål med mindre selskapet i stiftelsesgrunnlaget er betegnet som aksjeselskap
  3. samvirkeforetak

5.1.5 Allmennaksjeselskap

- Ethvert selskap med begrenset deltakeransvar som i vedtektene er betegnet som allmennaksjeselskap, og som er registrert som dette i Foretaksregisteret, jf. asal. § 1-1 (2)
- Noen hovedforskjeller fra AS:
  - Aksjekapital på minst 1 mill. kroner
  - Adgang til å hente inn egenkapital ved tegningsinnbydelse rettet mot allmennheten
  - Aksjene er som utg.pkt. fritt omsettelige
  - Ingen utløsningsrett for aksjeeier eller selskap i misligholdssituasjoner

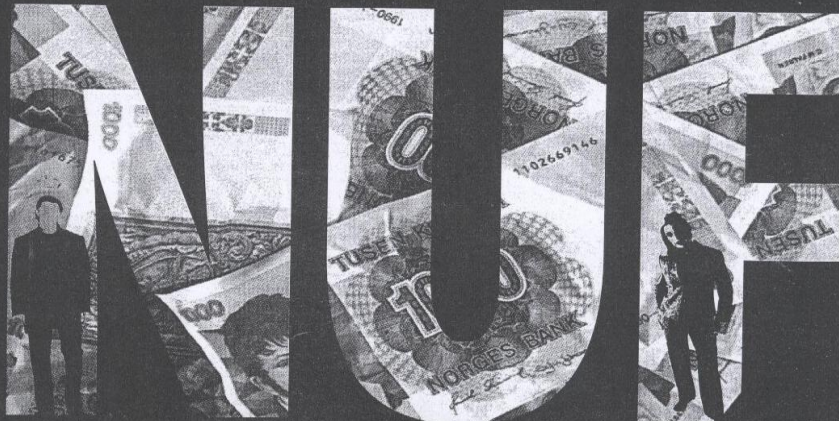

5.1.6 Europeisk selskap

- En transnasjonal europeisk selskapsform av ASA-typen. Minstekapital: 120 000 euro
- Rettslig grunnlag: Rådsforordning (EF) nr. 2157/2001 gjennomført ved SE-loven 1. april 2005 nr. 14, i kraft samme dato
- Formål: Legge til rette for virksomhetsutøvelse på tvers av landegrensene
- Hovedvirkemiddel: Flytting av hovedsete uten oppløsning + grenseoverskridende fusjon
- Kan kun stiftes i tilknytning til eksisterende ASA, og krav om grenseoverskridende karakter

5.1.7 Norsk filial av utenlandsk foretak

Kriminelle skjuler seg bak

* Norskregistrert Utenlandsk Foretak

Instrument. Fiktive fakturaer, svindel med skatt og trygdeutbetalinger og firmaregistreringer i oppdiktede navn. NUF-selskapene er ifølge Skatteetaten blitt et instrument for kriminell virksomhet.

Forbud. Nå skal det bli vanskeligere å bruke NUF til svindel. Skatteunndragelsesutvalget foreslår å forby firmaregistreringer utenfor EØS. Selskapene kan også bli pålagt årlig revisjon.

Side 2 og 3

5.1.7 Norsk filial av utenlandsk foretak (forts.)

- ”Centros- selskaper” og andre NUF-er
- Typisk formål: Å oppnå ansvarsbegrensning uten å måtte oppfylle ellers gjeldende krav til egenkapital, samt å slippe revisjonsplikt
- Pr. 31.12.10 var det registrert 16 610 NUF-er i Foretaksregisteret
- Ikke et eget rettssubjekt, men en filial som er en integrert del av det utenlandske foretaket
- Ingen samlet materiell lovregulering
- Registreringspliktige etter fregl. § 2-1, jf. § 3-8

5.1.7 Norsk filial av utenlandsk selskap (forts.)

- Eksempler på spørsmål som oppstår i tilknytning til NUF-er:
  - Lovvalgsspørsmål: Norske eller utenlandske regler?
  - Partsevne (Rt. 2008 s. 1730, sml. Rt. 2005 s. 451)
  - Kompetanse til å binde foretaket – utenlandsk rett + 11. selskapsdirektiv 21.12.1989
  - Konkurs
    - Konkurssubjekt – det utenlandske selskapet
    - Jurisdiksjon og lovvalg
- Ulemper: Rettslig usikkerhet, manglende tillit m.m.

5.2.1 Norsk samvirkeforetak

- Samvirkeloven 29. juni 2007 nr. 81
- I kraft 1. januar 2008 – 5 års overgangsperiode
- En bredt anvendelig organisasjonsform
- Bygger på aktiv brukerdeltakelse og ikke passiv kapitalplassering
- En enkel og billig form
  - Ansvarsbegrensning uten krav til kapitalinnskudd
  - Mer begrenset regnskaps- og revisjonsplikt enn AS
- Har en ideologisk forankring i internasjonale samvirkeprinsipper

Alta Kraftlag a/l

Vi strekker oss lengre...

5.2.1 Samvirkeforetak (forts.)

- Legaldefinisjonen av samvirkeforetak i § 1 inneholder fem vilkår:
  1. Sammenslutningskriteriet
  2. Krav om økonomisk hovedformål
  3. Krav om samhandling mellom foretak og medlem
  4. Krav om fordeling av avkastning etter omsetning/bruk
  5. Begrenset deltakeransvar

5.2.2 Europeisk samvirkeforetak

- En fellesskapsrettslig organisasjonsform for samvirkeforetak med tilknytning til flere EØS-land
- Rettslig grunnlag: Rådsforordning (EF) nr. 1435/2003 gjennomført ved SCE-loven 30. juni 2006 nr. 50, i kraft samme dato
- Formål: Legge til rette for virksomhetsutøvelse på tvers av landegrensene
- Hovedvirkemiddel: Flytting av hovedsete uten oppløsning + grenseoverskridende fusjon
- Kan stiftes også av andre enn samvirkeforetak, for eksempel fysiske personer eller selskaper

5.3 Foreninger

- Medlemmer, ikke eiere
- Stort mangfold – ”ideelle” og økonomiske
- Økonomiske foreninger som faller inn under samvirkeoven § 1, anses som samvirkeforetak
- Ulovfestet foreningsrett
- Forening, selskap eller samvirkeforetak?
  - Momenter: deltakernes rådighet over sammenslutningens formue, fri inn-/utmelding, økonomisk samkvem med sammenslutningen

5.4 Stiftelser

- Legaldefinisjon i stiftelsesloven 15. juni 2001 nr. 59 § 2:
- Formuesverdi (formuesmasse) som ved testament, gave, eller annen rettslig disposisjon selvstendig er stilt til rådighet for et bestemt formål av ideell, humanitær, kulturell, sosial, utdanningsmessig, økonomisk eller annen art
- Selvstendighetskrav – ikke deltakere
- To typer stiftelser: Alminnelige og næringsdrivende, jf. § 4
  - Sistnevnte: Strengere kapitalkrav og bundet kapital

5.5 Enkeltpersonsforetak

- Virksomhet som utøves for en enkeltpersons regning og risiko – fullt økonomisk ansvar
- Ikke selskap, jf. sel. § 1-1 første ledd ”to eller flere deltakere”
- Ikke selvstendig rettssubjekt
- Den vanligste organisasjonsformen for nyetablerere som ønsker å eie virksomheten selv

6. SELSKAPER: BEGRENSET ELLER UBEGRENSET DELTAKER- ANSVAR?

6.1 Tre spørsmål

- Ansvarsformens betydning for deltakerne, for regelutformingene og for regelanvendelsen
- Skillet mellom ansvar overfor selskapskreditorene og ansvar overfor selskapet – direkte og indirekte heftelse
- Ansvar på annet grunnlag enn selskapslov eller vedtekter: Avtale, erstatningsansvar, omstøtelse etc.
- Tre spørsmål: Hvor går grensen, hva er avtalt, og kan en ev. ansvarsbegrensning gjøres gjeldende overfor kreditorene?

6.2 Grensen mellom begrenset og ubegrenset heftelse

- Problemstillingen: AS – begrenset ansvar. ANS – ubegrenset ansvar. Hvor går grensen?
- Ytterpunktene: Fullt solidarisk ansvar for alle eierne $\longleftrightarrow$ Intet ansvar for noen av forpliktelsene
- Mellomvarianten (KS): Minst én hefter ubegrenset og minst én hefter begrenset
- Delt ansvar:
  - 1. For deler som til sammen utgjør selskapets samlede forpliktelser – DA regulert av selskapsloven
  - 2. For deler som til sammen er mindre enn selskapets samlede forpliktelser – AS regulert av aksjeloven

6.2 Grensen mellom begrenset og ubegrenset heftelse (forts.)

- Ansvar for de fleste, men ikke for alle forpliktelsene (avgrensning i tid og rom): Utg.pkt.
– AS
- Ansvarsbegrensning overfor kreditorene, men finansieringsplikt overfor selskapet
  - Trolig AS selv om konkursboet skulle ha rett til gjøre krav gjeldende mot eierne (indirekte heftelse)
- Oppsummering/nøkkelspørsmål: Har minst én eier direkte ansvar for hele gjelden, eller har minst to eiere samlet direkte ansvar for hele gjelden? I så fall ANS, DA eller KS

6.3 Hva er avtalt?

- Avgjørende for hvilken ansvarsform som gjelder
- Et konkret tolkningsspørsmål – avtale/vedtekter
- I mangel av andre holdepunkter: Fullt solidaransvar, jf. Rt. 1983 s. 1401 Tøttavangen
- Sjelden tvilsomt om man står overfor et AS hvis lovens stiftelsesregler er fulgt
- Mer praktisk problemstilling: Å klarlegge den nærmere rekkevidden av et deltakeransvar

6.4 Kan begrensningen gjøres gjeldende overfor kreditorene?

- Forutsetning: Det foreligger et AS. Inntreer ansvarsbegrensningen først når selskapet er registrert i Foretaksregisteret?
  - Nei, asl. § 2-20 knytter ikke slike virkninger til registreringen og sel. § 2-4 (3) gjelder ikke for aksjeselskaper
- Forutsetning: Det foreligger et DA eller KS. Inntreer begrensningene i ansvaret først når de er registrert i Foretaksregisteret?
  - Nei, men sel. § 2-4 (3) verner godtroende tredjeperson
- For AS: Spm. om ansvarsgjennombrudd/ selskapsrettslig identifikasjon, jf. nedenfor i pkt. 7.1.6

7. SELSKAPERS RETTSSUBJEKTIVITET

7.1 Aksjeselskaper

7.1.1 Innledning

- Aksjeselskapet er et eget rettssubjekt (juridisk person)
  - Er forutsatt i bl.a. asl. 1-2 (1) og § 2-20 (1)
- Fem hovedspørsmål

7.1.2 Hva betyr det at aksjeselskapet er et eget rettssubjekt?

- Selskapet har rettsevne (evne til å ha rettigheter og plikter)
- Selskapet har rettslig handleevne (evne til å stifte rett og påta seg ansvar)
- Selskapet har partsevne (evne til å være part i en prosess, jf. tvisteloven 17. juni 2005 nr. 90 § 2-1)

7.1.3 Når inntreer status som juridisk person?

- Når selskapet er stiftet etter asl. § 2-9, jf. Rt. 1993 s. 920 (Bossplan)
  - ”[det er ikke] tilstrekkelige holdepunkter for at selskapet er stiftet. Det må *da* legges til grunn at det ikke er noe selskap å åpne konkurs i.”
- Forutsetter at dersom selskapet hadde vært stiftet, ville det ha vært et selskap å åpne konkurs i, dvs. at statusen som selvstendig rettssubjekt inntreer ved stiftelsen
  - Registrering i Foretaksregisteret er m.a.o. ikke et vilkår for rettssubjektivitet

7.1.4 Nærmere om asl. § 2-20

- Foretaksregistreringen har betydning for selskapets rettsevne og rettslige handleevne
  - For omfanget av selskapets evne til å ha rettigheter og forpliktelser (rettsevnen)
  - For selskapets evne til å stifte rett og påta seg ansvar (den rettslige handleevnen)
- § 2-20 regulerer registreringens betydning for 1) selskapet, 2) de som pådrar selskapet forpliktelser og 3) medkontrahentene

7.1.4 Nærmere om asl. § 2-20 (forts.)

- Før registrering i Foretaksregisteret: Selskapets rettsevne og rettslige handleevne er sterkt begrenset, jf. asl. § 2-20 første ledd
- Registrering i Foretaksregisteret: Skjæringstidspunktet for når selskapet oppnår full rettsevne og full rettslige handleevne, jf. § 2-20 første ledd
- Formål: Gi stifterne et insitament for å registrere selskapet, og dermed skape klarhet og publisitet omkring selskapsforholdet

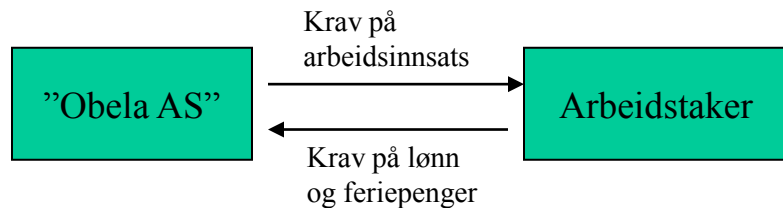

7.1.4 Nærmere om asl. § 2-20 (forts.)

- Hovedregelen i første ledd: Før registrering kan selskapet som sådant ikke erverve rettigheter og pådra seg forpliktelser overfor tredjepersoner
  - Selskapet kan som utg.pkt. ikke binde seg ved gjensidig bebyrdende kontrakter, jf. nærmere nedenfor
  - Selskapet kan ikke få grunnbokshjemmel til faste eiendommer, offentlige tillatelser osv.
- Unntaket i første ledd: Rettigheter eller forpliktelser som følger av stiftelsesdokumentet eller lov
  - Avtaler eller forpliktelser etter asl. § 2-4 (1) nr. 3
  - Skattekrav m.m.
  - Erstatningskrav mot ledelsen etter §§ 17-1 flg.

7.1.4 Nærmere om asl. § 2-20 (forts.)

- Gjelder det et unntak for gjensidig bebyrdende kontrakter?
  - Rt. 2006 s. 26 ”Obela”:
  - Konkursbegjæring mot et uregistrert aksjeselskap
  - Grunnlag for begjæringen: Krav på skyldig lønn og feriepenger, dvs. en gjensidig bebyrdende kontrakt

7.1.4 Nærmere om asl. § 2-20 (forts.)

- Obela AS:
  - Et uregistrert selskap kan ikke pådra seg en lønnsforpliktelse (jf. asl. § 2-20 første ledd”), og da kan det heller ikke åpnes konkurs på grunnlag av en slik forpliktelse
- Kjærmålsutvalget:
  - Ordlyden i § 2-20 første ledd: Et uregistrert selskap kan ikke pådra seg en lønnsforpliktelse
  - Forarbeid + teori: Snevert unntak for visse gjensidig bebyrdende kontrakter
    - Eks: aksjeselskapet selger et produkt og mottar forskuddsbetaling i henhold til kjøpekontrakten
  - Konklusjonen i saken: Obela AS fikk medhold. Arbeidstakeren måtte rette sitt krav mot dem som pådro forpliktelsen

7.1.4 Nærmere om asl. § 2-20 (forts.)

- Avtaler med tredjeperson som er inngått før registrering (§ 2-20 annet ledd):
  - Hovedregel: De som har pådratt forpliktelsen er personlig og solidarisk ansvarlige for forpliktelsen, jf. første punktum
    - Typisk styret som sådant, styremedlem eller daglig leder
  - Ved registreringen overtar selskapet forpliktelsen, jf. annet punktum
  - Utenfor § 2-20 annet ledd: Forpliktelser som er pådratt på vegne av et ikke stiftet selskap – ev. personlig ansvar beror på alminnelige avtalerettslige regler

7.1.4 Nærmere om asl. § 2-20 (forts.)

- Unntak: asl. § 2-20 annet ledd første punktum.
”Annet må anses som avtalt med kreditor”
- Dvs. krav om særlig avtale for å utelukke personlig ansvar
- Når foreligger slik særlig avtale?
  - Avtalen med tredjeperson inngås med ”AS X under stiftelse”
  - Er dette tilstrekkelig? Rt. 2003 s. 566 ”XPO AS”
    - Obiter dictum: ”Det kan tenkes at dette synspunktet er hevdet med en for bred penn og noe unyansert”
    - Konkret vurdering med utg.pkt. i avtalemotpartens subjektive forhold kan lede til personlig ansvar tross slikt forbehold. HR antydte at det ikke var personlig ansvar i dette tilfellet, men saken ble avgjort på annet grunnlag

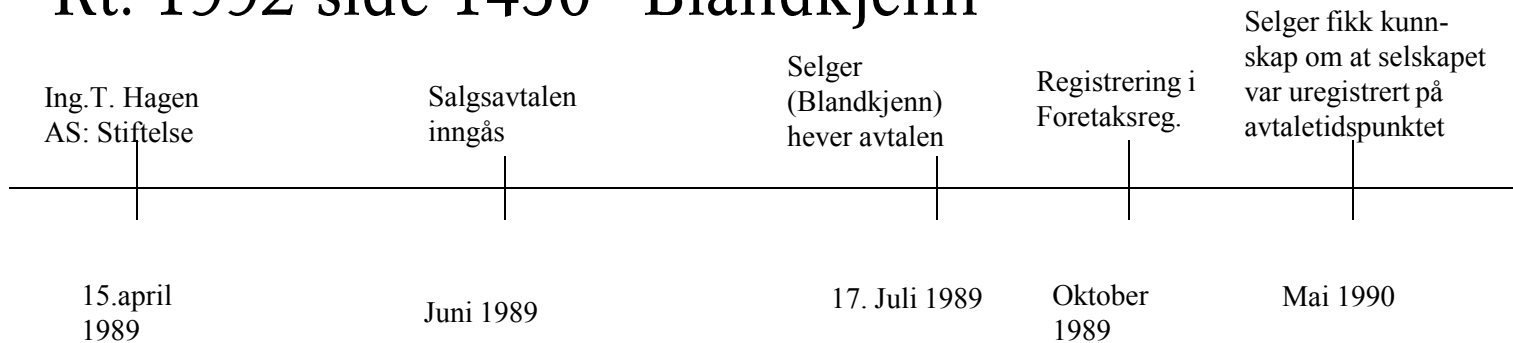

7.1.4 Nærmere om asl. § 2-20 (forts.)

- Medkontrahentens rett til å gå fra en avtale han har inngått med et uregistrert aksjeselskap (§ 2-20 tredje ledd)
  - Beror som hovedregel på om han hadde kjennskap til at selskapet var uregistrert da avtalen ble sluttet eller ikke
- Medkontrahenten visste ikke på avtaletidspunktet at selskapet var uregistrert: Ubetinget hevingsrett frem til selskapet registreres, jf. tredje ledd annet punktum
  - Begrunnelse: Tredjeperson inngår avtalen under forutsetning av at selskapet er registrert, slik at det blir umiddelbart forpliktet. Relevant forutsetningssvikt

7.1.4 Nærmere om asl. § 2-20 (forts.)

- Rt. 1992 side 1430 "Blandkjenn"

- Heving av avtalen trenger ikke begrunnes i den manglende registreringen
- Hevingsretten kan gjøres gjeldende også etter registrering, dvs. at innsigelsen om at selskapet var uregistrert ikke går tapt ved registreringen, forutsatt at avtalen var fragått før registreringen

7.1.4 Nærmere om asl. § 2-20 (forts.)

- Medkontrahtenten visste at selskapet var uregistrert på avtaletidspunktet: Kan som hovedregel ikke gå fra avtalen, jf. § 2-20 (3) 1. pkt.
  - Begrunnelse: Medkontrahtenten inngår *ikke* avtalen under en uriktig forutsetning; han er nettopp klar over at selskapet ikke er registrert
- Unntak: Selskapet registreres ikke innen fristen i § 2-18
  - Begrunnelse: Det er en forutsetning for medkontrahtenten at selskapet registreres slik at det blir forpliktet. Dersom denne forutsetningen ikke slår til, har medkontrahtenten rett til å heve avtalen

7.1.5 Opphør av status som juridisk person: selskapets ”død”

- Utg.pkt.: Selskapet er ”endelig oppløst” når generalforsamlingen har godkjent avviklingsstyrets sluttoppgjør, jf. asl. § 16-10 (1)
- Selskapet kan i noen grad ha betydning som rettsforhold mellom aksjeeierne også etter dette tidspunktet (begrenset rettssubjektivitet)

Eksempler:

- Reise erstatningskrav etter §§ 17-3 til 17-5, jf. § 16-10 (2)
- Plikt til å oppbevare regnskapsmateriale, jf. § 16-10 (3)
- Foreta etterutlodning etter § 16-11
- Være konkurssubjekt, jf. Rt. 1990 s. 791

7.1.6 Identifikasjon mellom aksjeselskapet og aksjeeierne

- Utg.pkt.: Selskapet og eierne skal behandles som selvstendige, atskilte rettssubjekter
- Hva vil det si at aksjeselskapet og aksjeeierne identifiseres?
  - Selskap og aksjeeier sees under ett, slik at den enes opptreden får betydning for den andre. Aksjeeiers rettsstilling beror på selskapets og omvendt

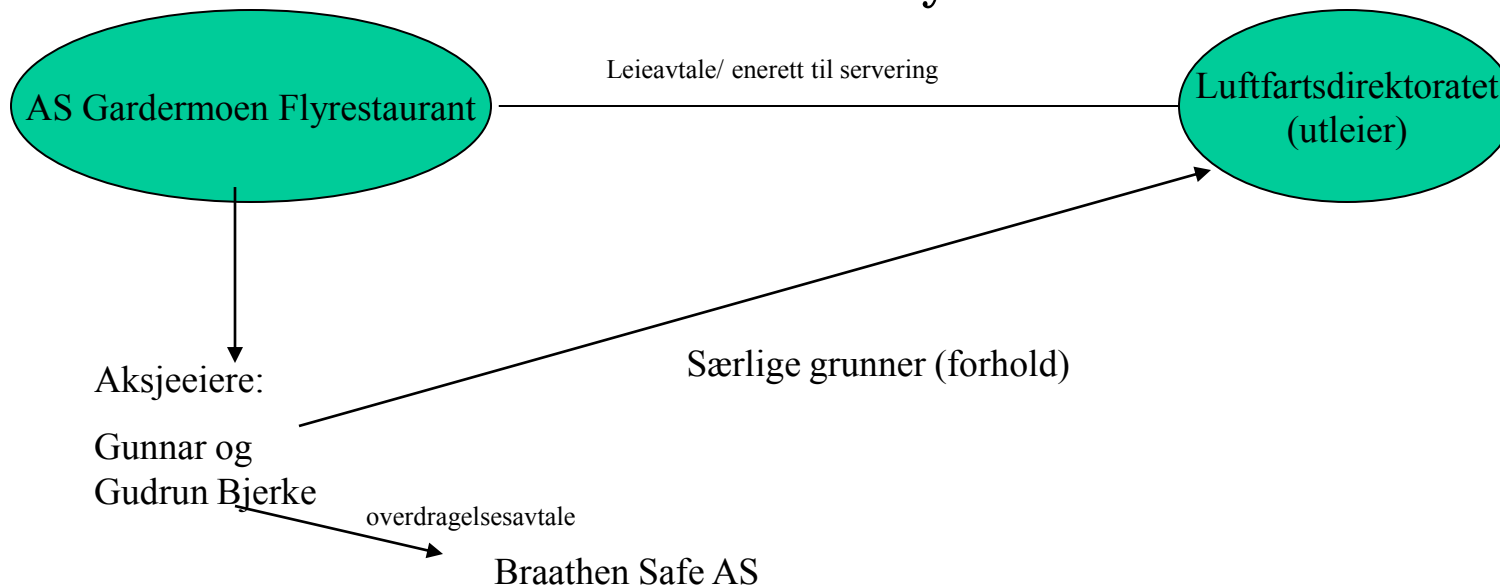
7.1.6 Identifikasjon mellom aksjeselskapet og aksjeeierne (forts.)

- Hovedregel: Ikke identifikasjon
- Identifikasjon mellom aksjeselskap og aksjeeier krever særlig grunnlag – lov, avtale, vedtekter, ulovfestet rett osv.
- Tre hovedgrupper av tilfeller:
  1. Regelens formål tilsier identifikasjon
    - Konkurrerende virksomhet
    - Forsikringseksempelet (FAL. § 13-8 om ”sikrede”)

7.1.6 Identifikasjon mellom aksjeselskapet og aksjeeierne (forts.)

2. Det foreligger særlige grunner for identifikasjon

– Rt. 1989 s. 1198 "Gardermoen Flyrestaurant"

7.1.6 Identifikasjon mellom aksjeselskapet og aksjeeierne (forts.)

3. Spørsmål om selskapsrettslig identifikasjon mellom eierne og selskapet overfor selskapskreditorene (ansvarsgjennombrudd)
  - Aksjeeierne – eller noen av dem – anses som skyldnere for selskapsforpliktelsene ved siden av selskapet, slik at kreditorene kan gjøre sine krav gjeldende direkte mot aksjeeierne
  - ”Piercing the corporate veil”,
”Haftungsdurchgriff”
  - Uavklart spørsmål i norsk rett

7.1.6 Identifikasjon mellom aksjeselskapet og aksjeeierne (forts.)

- Er det behov for en regel om ansvarsgjennombrudd i norsk rett?
- Aksjeeierne kan hefte for selskapets forpliktelser på en rekke ulike grunnlag, f.eks.
  - Kontraktsrettslig grunnlag (f.eks.garanti)
  - Erstatningsansvar etter § 17-1 første ledd om ansvar for tap som er voldt forsettlig eller uaktsomt
  - Erstatningsansvar etter § 17-1 annet ledd om medvirkeransvar
  - Konkret lovtolkning, jf. Rt. 2010 s. 306 Hempel-saken, morselskap ilagt ansvar etter forurensningsloven § 51

7.1.6 Identifikasjon mellom aksjeselskapet og aksjeeierne (forts.)

- To spørsmål:
  1. Har vi en alminnelig regel om ansvarsgjennombrudd i norsk rett?
  2. Vilkårene i en eventuell regel

7.1.6 Identifikasjon mellom aksjeselskapet og aksjeeierne (forts.)

- Lovtekst
- Lovforarbeid/etterarbeid: Særlig Ot.prp. nr. 23 (1996-1997) og Ot.prp. nr. 55 (2005-2006)
- Rettspraksis: Rt. 1996 s. 672 (Kongeparken), Rt. 1996 s. 742 (Minnor) og RG 2007 s. 411 (Norske Fina)
- Teori
- Reelle hensyn

7.1.6 Identifikasjon mellom aksjeselskapet og aksjeeierne (forts.)

- Kongeparken-dommen gir anvisning på innholdet i en eventuell regel om ansvarsgjennombrudd
- Et ansvar må i tilfelle begrunnes ut fra to typer argumenter (s. 678-679):
  1. Om det fremstår som utilbørlig overfor selskapskreditorene å opprettholde ansvarsbegrensningen
  2. Om det har vært en sammenblanding mellom selskapene som medfører at det formelle selskapsforholdet ikke fortjener vern
- Totalvurdering – høy terskel. Økonomisk ubalanse/underfinansiering, illojal tapping, sammenblanding?

7.2.1 Ansvarlige selskapers rettssubjektivitet

- Spm. har mindre å si enn i AS pga. ansvarsformen, men er likevel viktig:
  - Hvem har rettighetene?
  - Er selskapet eget subjekt i forhold til prosessregler og andre offentligrettslige regler?
- I prinsippet et konkret lovtolkningsspørsmål, men sel. § 2-1 angir et utg.pkt: Eget rettssubjekt
  - Kan ha rettigheter og forpliktelser
  - Kan ha partsstilling overfor domstoler og andre myndigheter

7.2.1 Ansvarlige selskapers rettssubjektivitet (forts.)

- Statusen inntreer når selskapsavtalen er bindende, om ikke avtalen selv fastsetter et senere tidspunkt
  - Ingen bestemmelse tilsvarende asl. § 2-20, men se sel. § 2-4 (3) om annen ansvarsform
- Statusen opphører ved gjennomført avvikling

7.2.2 Identifikasjon mellom selskapet og deltakerne

- Identifikasjon i spesiallovgivningen:
  - Skatteloven § 2-2 annet ledd a: Det ansvarlige selskapet er ikke eget skattesubjekt
  - Ferieloven § 2 første ledd – deltakerne får ikke rett til feriepenger
  - Tvangsl. § 4-10 første ledd – tvangsgrunnlag overfor selskapet er også tvangsgrunnlag overfor deltakerne

7.2.2 Identifikasjon mellom selskapet og deltakerne (forts.)

- Identifikasjon ut fra konkret lovtolkning
  - Rt. 1997 side 1202 "KalProductions": Foreldelsesloven § 25 nr. 1 gjelder ikke – fristavbrudd overfor selskapet har også virkning overfor deltakerne
  - Rt. 1987 side 1246 "Brøtan og Co": Selskapet identifiseres med eierne i forhold til strl. § 276 jf. § 275 – ikke utroskap i forhold til eget selskap (selskapet og eierne sees under ett)

UNIVERSITETET
I OSLO

Forelesninger i selskapsrett

3. avdeling, våren 2011

Stipendiat Tore Fjørtoft
Institutt for privatrett

tore.fjortoft@jus.uio.no